

7. Ukrainian Economic Trends Forecast: 1Q2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ru.davinci.org.ua/news.php?new=336&ev>
8. Поручник А.М. Національний інтерес України: економічна самодостатність у глобальному вимірі : [монографія] / А.М. Поручник. — К. : КНЕУ, 2008. — 352 с.
9. Лучик В.Є. Визначення пріоритетів з економічному розвитку регіонів України / В.Є. Лучик // Інноваційна економіка. — 2012. — № 8 (34). — С. 17–22.

5.4. ТЕОРЕТИЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ТА ПРАГМАТИКА СТАНОВЛЕННЯ ПОДАТКОВИХ ФІНАНСІВ

БЛАГУН І. Г., ІВАНОВА Л. О.

Податки виникли на первинному історичному етапі державотворення як фінансовий гарант забезпечення виконання низки суспільних функцій і завдань. Конституційно задекларовані послуги держави як чинник реалізації суспільної бюджетної доктрини є безеквівалентними, не можуть носити ринковий характер, обмінюватися за визначеною ціною і повинні забезпечуватися за інших (альтернативних ринковим) умов. Завдання податкової політики полягає у збалансуванні фінансових інтересів всіх учасників перерозподільчого фінансового процесу.

Необхідність пошуку адекватних посткризовим ринковим економічним умовам критеріїв організації фіскально-економічних відносин, засад оптимізації рівня податкового навантаження на економіку, шляхів підвищення дієвості податкового механізму як фіскального важеля політики макроекономічної стабілізації обумовили актуальність досліджуваної проблематики.

Фінансові системи в країнах з розвинутою економікою ґрунтуються на детально розробленій теорії податків. Серед її творців — найвидатніші імена економічної науки: від Адама Сміта, Давида Рікардо до Джона Мейнарда Кейнса, Поля Самуельсона. Проблеми оподаткування турбують всіх незалежно від їх соціального статусу та позиції в суспільстві. Серед багатьох наукових напрямків найбільший вплив мають школи, які досліджують прагматичні аспекти оподаткування.

Засновником західної фінансової науки, включаючи податкову теорію, є англійський економіст А. Сміт. Він запропонував чотири податкових принципи, що відображають умови, необхідні промисловій буржуазії як платнику податків: податок має бути точно визначений, а не довільний; терміни сплати, спосіб платежу та сума відрахувань повинні бути чіткими та зрозумілими для платника; необхідно, щоб кожний податок стягувався в той час або таким способом, який більше влаштовує платника; перед фінансовим законодавством країни всі повинні бути рівні [1, с.588–589].

В своїх роботах А. Сміт підкреслював, що витрати на збір податку слід звести до мінімуму. Він також розробив основні принципи такої податкової політики, яка стимулювала би нагромадження капіталу, заперечувала необхідність оподаткування капіталу, критикував непрямі податки як фактор збільшення витрат виробництва та зменшення прибутку.

Іншим представником англійської класичної політекономії, який завершив теорію податків, розроблену А. Смітом, був Давид Рікардо. Він дає наступне визначення: "Податки складають ту частину продукту і праці держави, яка надходить в розпорядження уряду, вони завжди сплачуються в кінцевому рахунку з капіталу або з доходу країни." [2, с.100]. У тому разі, якщо урядове споживання покривається зростанням виробництва або зменшенням споживання, податки, вважає Д. Рікардо, справляються з доходу. Але, якщо виробництво не збільшується або споживання не зменшується, то тягар податків обов'язково падає на капітал. Отже, податки впливатимуть на фонд, призначений для капітальних вкладень, тобто зростання податків призведе до скорочення виробництва, "ресурси народу й держави будуть падати із зростаючою швидкістю й результатом стануть злидні та розорення" [2, с.82]. Так, Д. Рікардо доводив необхідність відміни або суттєвого скорочення податку на капітал. Він категорично виступав проти непрямих податків, оскільки вони скорочують споживання, збільшують витрати виробництва, заробітну плату, приводячи до зменшення прибутку.

Д. Рікардо чіткіше, ніж А. Сміт, визначив завдання державної податкової політики, яка має заохочувати нагромадження та розширення виробництва. Д. Рікардо вважав, що не існує таких податків, які не мали б тенденції зменшувати нагромадження, тобто всі податки – неминуче зло.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. розвивається новий напрям західної економічної думки – маржиналізм. Серед його представників такі визначні економісти, як Л. Вальрас, Дж. Б. Кларк, К. Вікселль та інші. Основна концепція цієї школи полягає в тому, що вартість визначається суб'єктивно-психологічними умовами, попитом і пропозицією.

Маржиналістські методологічні й теоретичні принципи поступово із загальної економічної теорії переходять у фінансову науку. Одним із перших для дослідження питань оподаткування їх застосував датський економіст А. Дж. Коен Стюарт у 1889 р. Маржиналістський постулат, згідно з яким гранична корисність доходу певної особи знижується в міру його зростання, нашоухе економістів, які досліджують фінанси, на думку, що з принципу скорочення корисності доходу можна вивести принцип прогресивності в оподаткуванні. Водночас сам по собі принцип прогресивності оподаткування суперечив інтересам капіталу і викликав критику зі сторони багатьох економістів. Зокрема,

необхідність застосування принципу прогресивності піддав сумніву Коен Стюарт. Він стверджував, що загальний закон зниження значення величини приросту доходу, за допомогою якого можна обґрунтувати прогресію, нічого не свідчить про рівень цього зниження. Передбачивши, що корисність доходу знижується так само швидко, як збільшується дохід, він доводить, що шляхом пропорційного оподаткування досягається рівний податковий тягар. Стосовно ж особистих доходів. Коен Стюарт вважає необхідним розрахувати калькуляцію податкових ставок [3, с.12–13].

Відомий шведський економіст К. Вікселль, представник шведської школи, свою податкову концепцію будує на принципах теорії добробуту. В праці "Новий принцип справедливого оподаткування" К. Вікселль розглядав податки не ізольовано, самі по собі, а як засіб фінансування державних видатків. К. Вікселль пов'язував податкові принципи, в першу чергу, з процесом парламентського затвердження податків, чого не зробив до нього жоден дослідник. Згідно з вченням К. Вікселля, розподіл податкового тягара має політичний характер, законодавчі органи повинні максимально враховувати інтереси платників податків, і передусім інтереси меншості. На його думку, "машина схвалення податкових рішень" перебуває в руках власників, тому всі податкові питання звичайно вирішують проти волі великих груп населення. Саме ця обставина призводить до перекидання основного тягара податків на широкі кола населення. Ці висновки актуальні і сьогодні. К. Вікселль запропонував реформувати парламентську систему з метою забезпечити рівність всіх перед законами, економічний добробут і мирне співробітництво.

К. Вікселль звернув увагу на проблему справедливого розподілу загальної суми податків, необхідної для фінансування державних видатків. Але, на його думку, будь-які висновки щодо цієї проблеми будуть хибними без врахування системи непрямих податків (у Швеції того часу вони становили 4/5 усіх податкових надходжень). Вікселль рішуче виступав проти "податків на видатки", які скорочують споживання, стверджував, що більші податки мають сплачувати ті, у кого "найбільші можливості платити", тобто хто одержує вигоди, той і повинен за них платити. У концепції Вікселля маржиналістський підхід поєднується з теорією добробуту. Податки, з його точки зору, не повинні порушувати добробут соціальних груп. Ряд державних програм може підвищити добробут тільки вузькому колу осіб, тому вони як споживачі державних товарів і повинні сплачувати податки. Соціальні верстви населення, добробут яких не підвищиться за рахунок державних послуг, повинні бути звільнені від податків [3, с.14].

У Швеції ідеї К. Вікселля розвинув його учень Е. Ліндаль, що зосередив свій аналіз на вартісних аспектах державних послуг. Так само, як і К. Вікселль,

він вважав досягнення справедливості основною проблемою оподаткування. Податки розглядаються в працях Е. Ліндаля як своєрідна плата за державні суспільні послуги, при цьому вона складає мінімум, що дорівнює граничній корисності кожної такої послуги. На цій підставі був запропонований оптимальний критерій бюджетної політики, який визначається для кожного теоретичного суспільного товару й полягає у "підтриманні рівноваги між сумою граничних внесків його споживачів і сумою одержаних ними вигод" [3, с.16].

В одній із своїх праць Е. Ліндаль наводить гіпотетичне положення, відповідно до якого в суспільстві є тільки дві категорії платників податків: група А – відносно забезпечені та група В – відносно бідні. Всередині кожної групи всі особи сплачують однакову ціну за суспільні послуги. Таким чином, за одні й ті ж послуги складаються дві ціни для кожної групи населення, звідси основне питання теорії та практики фіскальної політики полягає в розподілі загальної вартості сукупного обсягу послуг, тобто, зрештою, у визначенні двох цін. На початку дослідження Е. Ліндаль пропонує суто економічне вирішення проблем визначення цін як проблем обміну. Попит і пропозиція суспільних товарів монополізовані, тобто на ринок виходить тільки один суб'єкт економічних відносин – держава. Тому тут немає вільної конкуренції, а рівність між двома групами покупців досягається значною мірою шляхом згоди. Ця теза досить сумнівна. Зрешті-решт сам Е. Ліндаль бере під сумнів суто економічне вирішення питання і робить висновок, що проблема ціни суспільного товару є більшою мірою політичною проблемою.

В основу розробки фінансових законів Е. Ліндаль поклав теорію рівноваги. Він вважав, що після прийняття законів, тобто після затвердження бюджету парламентом, кожний член суспільства сплачуватиме необхідну суму податку, "відповідну до його оцінки суспільних послуг". Тому фактично існуюча шкала оподаткування по суті є результатом дії тих самих економічних принципів, які визначають різні ціни на однакові товари. Аналізуючи політичні умови прийняття рішень у галузі державних фінансів, Ліндаль приходив до висновку, що оскільки політичні партії не мають рівної політичної сили, то сильніші з них мають можливість захистити свої бюджетні інтереси. Тому рівновага залежить від політичного співвідношення сил партій у парламенті. Він вводить термін "політичні витрати", які, на його думку, зрешті-решт будуть змушені оплатити тільки слабкі партії. Ліндаль робить висновок, що найсильніша партія може встановити фінансову рівновагу на свою користь. В результаті правляча партія може забезпечити собі за рахунок бюджету значні прибутки. По суті, Е. Ліндаль визнає політичну та соціальну нерівність, включаючи нерівність у розподілі податків. Одночасно він намагався довести, що всі партії одержують певні вигоди від державних видатків, тому які би політичні інтриги не виникали

навколо суспільних товарів, зрештою вони необхідні всім, навіть тим, хто не сплачує податків. Західні економісти критикують можливість існування такого порядку, за якого окремі особи можуть взагалі не вносити ніяких коштів для фінансування урядових послуг [4, с.398].

Світова економічна криза 1929–1933 рр. показала, що створена економічна система не здатна саморегулюватись. Неокласична доктрина була визнана неспроможною і її замінило кейнсіанство.

З одного боку, кейнсіанство є прямим запереченням неокласицизму, а з іншого – воно увібрало в себе ряд його важливих принципів. Зокрема, маржиналістські постулати знайшли в кейнсіанстві як своє втілення, так і подальший розвиток. Теорія англійського економіста Дж.Кейнса формується в період поглиблення економічної кризи та погіршення умов розширеного відтворення. Всі попередні теорії виходили з того, що ринкове господарство має достатньо внутрішніх сил саморозвитку, самостійно (автоматично) регулює економічні проблеми. Дж. Кейнс одним із перших заявив, що теорія "автоматичного саморегулятора", цієї, за висловом А. Сміта, "невидимої руки", зазнала краху. Виправити становище, підвищити ефективність виробництва можна тільки за допомогою державного втручання в економіку. Це "єдиний практично можливий засіб уникнути повного зруйнування існуючих економічних форм" [5, с.455].

Одним із важливих принципів теорії Дж. Кейнса є те, що економічне зростання залежить від достатніх заощаджень тільки за умови повної зайнятості. Якщо цієї головної умови немає, то великі заощадження заважають зростанню. Звідси висновок – зайві заощадження необхідно вилучити за допомогою податків; шкала оподаткування повинна бути прогресивною. Кейнс виводить принцип прогресивності в оподаткуванні не з ідеї справедливості, а з концепції "граничних заощаджень".

Дж. Кейнс стверджував: "Основний психологічний закон, в існуванні якого ми можемо бути цілком упевнені не тільки з апіорних міркувань, а й на основі детального вивчення минулого досвіду, полягає в тому, що люди схильні, як правило, збільшувати своє споживання зі зростанням доходу, але не в тій же мірі, в якій зростає дохід" [5, с.157]. З цього положення він зробив висновок про необхідність державного втручання, спрямованого на вилучення за допомогою податків доходів, що знаходяться в заощадженнях, та фінансування за рахунок цих коштів інвестицій, а також поточних державних видатків. Основним способом втручання держави в економіку Кейнс вважав бюджетну, в тому числі податкову, політику. Податки розглядалися Кейнсом як "збудовані механізми гнучкості". Він стверджував, що податкові надходження залежать не тільки від змін у податкових ставках, а і від коливання величини доходів. Це положення

стосується насамперед прибуткового податку, що стягується за прогресивними ставками. Тому автоматичні коливання в податкових надходженнях значніші, ніж у рівні доходів.

На думку Кейнса, високі податки відіграють позитивну роль. Зниження податків та викликане цим зниження обсягу бюджету може посилити економічну нестійкість. Дослідження податків у їх взаємодії із сукупними показниками, в першу чергу, потребує з'ясування оптимального рівня податків та їх впливу на збалансованість у приватному секторі. Таким чином, Кейнс розробив принципово нову теорію податків, спрямовану на регулювання економіки в умовах функціонування ринкового господарства. Його погляди мали суттєвий вплив на подальший розвиток західної фінансової науки.

До 70-х років ХХ ст. основу теоретичного обґрунтування податків складала кейнсіанська положення. Проте в 70-і роки внаслідок розвитку виробничих відносин виявляються суперечності кейнсіанських методів державного втручання. В цей час уповільнилися темпи економічного зростання економіки західних країн, зросли бюджетний дефіцит, державний борг та інфляція. В умовах поглиблення кризи 1974–1975 та 1980–1982 рр. постало питання про перегляд домінуючої економічної концепції. На місце кейнсіанських методів регулювання приходять неокласична теорія і, зокрема один з її напрямів – неоконсерватизм. Кейнсіанський підхід до повного використання ресурсів і економічної рівноваги, заснований на "ефективному попиті", в досягненні якого важливе місце відведено державі, поступається місцем неокласичному, відповідно до якого ринкове господарство не повинно обмежуватися державним втручанням, оскільки вільна конкуренція сама створює найкращі можливості для забезпечення економічної рівноваги. Кейнсіанське твердження про те, що рівень безробіття залежить від попиту і є примусовим, відкидається; безробіття проголошується добровільним. Відмінності в економічних доктринах кейнсіанства та неоконсерватизму зумовили різний підхід до методів регулювання економіки. Проте навіть при цих нових умовах мова йшла виключно про зміну методів, а не про повне скасування державного втручання. Зміна в методах регулювання пов'язана насамперед із суттєвою переорієнтацією пріоритетів бюджетної та податкової, кредитної і грошової політики.

Неокласична школа виходить з пріоритету грошової політики. Сучасний неокласицизм особливу увагу приділяє монетарній політиці, оскільки інфляція загрожує формуванню нагромадження та прибутку. Монетаристська економічна політика ґрунтується на тезі, що рух національного доходу, зайнятості, цін, сальдо платіжного балансу залежать від кількості грошей в обігу.

Визначним представником сучасного монетаризму є Фрідман. Його

грошову теорію в західній літературі називають "консервативною контрреволюцією". Згідно з теорією М. Фрідмана, державне втручання необхідно обмежити тільки грошовою сферою. Слід проводити таку грошову політику, яка створювала би сприятливі умови для економічної активності. Проте регулювання грошової маси, запропоноване Фрідманом, не може вплинути на процес розширеного відтворення. виправити вади ринкової економіки на основі теоретичних поглядів сучасної монетаристської школи практично неможливо, враховуючи, що сфера грошового обігу є вторинною, вона віддзеркалює стан виробництва [3, с.21].

Неокласики, серед яких такі американські економісти, як М. Уейденбаум, А. Бернс, Г. Стайн, А. Лаффер та інші, англійські К. Джозеф, Дж. Хау, А. Селдон, розробляють довгострокові програми державного втручання. Що стосується короткострокових програм, то ставлення до них негативне. Вони критикують один із запропонованих варіантів кейнсіанської політики державного втручання – політику "точного настроювання", яка залежить від кон'юнктурних, короткострокових обставин. Така фінансова політика повинна змінюватися залежно від фази ділового циклу в економіці, при перших ознаках початку кризи чи піднесення. Проте, на практиці державні заходи завжди запізнявалися і не приносили очікуваних результатів. Тому неокласики запропонували розробку довгострокової стратегії, яка дала б змогу проводити стабільну фінансову політику, вважаючи, що стала "політика, відсутність різних реакцій на кожне циклічне зрушення, мабуть, кращий спосіб не тільки пом'якшення самих коливань у довгостроковій перспективі, а й обмеження ролі держави і забезпечення вільної ринкової системи" [3, с.21].

Фінансова політика, згідно з ідеями Дж. Кейнса та його послідовників, повинна мати антикризовий та антициклічний характер. Натомість, довгострокові програми розвитку неоконсервативних авторів розраховані на можливість, а в ряді випадків — необхідність і бажаність економічних криз. Як зазначає М. Фрідман, економічні спади можуть відігравати позитивну роль, тому що вони "санують" господарство, призводять до закриття низькорентабельних підприємств. Грошова й підпорядкована їй фіскальна політика повинні бути спрямовані проти інфляції, а не проти криз, як стверджували послідовники Дж. Кейнса [6, с.10–15]. Фіскальна політика, що проводилася протягом трьох десятиріч у США та Англії за рекомендаціями кейнсіанців, піддавалася різкій критиці з боку неокласиків. Проте кейнсіанство та неоконсерватизм не є несумісними. За своїм змістом вони захищають державно-монополістичне регулювання економіки. Ці концепції не виключають можливості синтезу, розробки економічної стратегії, яка використовувала би елементи обох теорій.

Розбіжності в поглядах кейнсіанців та неоконсерваторів на податки впливають із відмінностей у їх загальних теоріях. Кейнсіанська податкова теорія розвивалася з умов "попиту", забезпечення інвестицій достатніми заощадженнями. Податки розглядалися як вбудовані в економічну систему "механізми гнучкості", що пом'якшують кризові процеси. Ставилось завдання забезпечити розподіл податкового тягаря у відповідності з доходами. Натомість, неокласики виходять із забезпечення пропозиції ресурсів і достатності заощаджень, тому з'являється необхідність значного зниження загального рівня податків. Теорії неокласиків стали основою податкової політики США та Великобританії, а потім і більшості країн із розвинутою ринковою економікою. Головною метою податкових реформ, які проводились в цих країнах, стало зменшення податків на платників зі "схильністю до заощадження", тобто скорочення податків, що відраховуються з прибутку. Це цілком узгоджується з вимогами неокласиків про "здорові фінанси", тобто бездефіцитний бюджет. Щодо державних видатків, то їх абсолютне та відносне зростання в 50-60-і та в першій половині 70-х років розглядається представниками неокласичної теорії як одна з причин порушення економічної стабільності та обмеження вільного підприємництва. Вони обґрунтовують необхідність обмеження державного втручання, в першу чергу, наголошуючи на зменшенні державних видатків, доводять необхідність скорочення "державного тягаря", покладеного на приватну власність.

Неокласики попереджали, що, коли держава вилучає близько половини національного доходу у вигляді податків, то, контролюючи практично всю економічну діяльність, вона перешкоджає функціонуванню ринкового механізму, найбільш раціональному розміщенню ресурсів в економіці, придушує підприємницьку ініціативу.

Сучасній податковій теорії та практиці властиве не тільки протистояння кейнсіанства та неоконсерватизму, а і певне злиття цих напрямків. Зокрема, для економіки України на сучасному етапі посткризової стабілізації, найбільш прийнятною є кейнсіанська модель розвитку. Держава повинна здійснювати заохочувальний вплив на розвиток підприємництва та інвестиційної діяльності, застосовуючи такі засоби, як податкові стимули, прискорена амортизація та інші. Проте для досягнення найкращих результатів, необхідне обґрунтоване поєднання бюджетної, податкової та монетарно-кредитної політики.

Ще починаючи від А. Сміта, західна фінансова думка приділяє величезну увагу розробці раціональної податкової структури. На основі синтезу поглядів економістів різних напрямків на проблему оподаткування західні науковці розробили наступні критерії оптимальних податків:

- Здатність створювати доходи. Мета системи оподаткування полягає в

тому, щоб забезпечити доходи для здійснення урядових видатків без застосування інфляційного фінансування. Це означає, що податкова система повинна забезпечувати зростання доходів бюджету без постійних змін ставок оподаткування чи введення нових податків.

- **Ефективність.** Податки впливають на відносні ціни, а отже на виробництво, споживання і доходи. З точки зору ефективності оптимальний податок — це той, який мінімально діє на відносні ціни, практично не впливаючи на розподіл ресурсів. Завищена ставка оподаткування на певний товар викликає зниження його виробництва та споживання, що може призвести до втрати ефективності, оскільки дефіцитні ресурси використовуються не найбільш продуктивно, а зростання пригнічується. Практично, ефективність досягається за рахунок розширення бази оподаткування та введення невисоких уніфікованих ставок податків. Податкові пільги повинні бути зведені до мінімуму.

- **Рівність.** Оподаткування повинне бути справедливим і однаковим для всіх економічних суб'єктів. Розрізняють вертикальну і горизонтальну рівність. Перша означає диференціацію податкового тиску відповідно до платоспроможності (яка вимірюється доходом, багатством чи споживанням), в той час як під останньою розуміють створення однакових умов господарювання для рівних економічних суб'єктів.

- **Прозорість.** Податковий кодекс повинен бути чітко визначеним, простим і зрозумілим для платників податків. Для залучення інвестицій особливо важливим є стабільне податкове законодавство. Після прийняття певних законів оподаткування внесення до них змін необхідно мінімізувати. Якщо на період реформи зміни заплановані, то платники повинні знати наперед, як вони можуть впливати на рішення щодо виробництва та споживання. Крім того, проста, прозора система оподаткування є легкою для управління та контролю.

- **Обґрунтований загальний рівень оподаткування.** Існує обмеження величини, яку може вилучати уряд у вигляді податків. Навіть за умов виконання всіх вищезгаданих критеріїв, надто високе податкове навантаження підриває ефективність системи, сприяючи ухиленню від сплати податків та спотворюючи структуру відносних цін в економіці. Податковий тягар може визначатися як відношення податкових надходжень до ВВП, яке у різних країнах є різним. Прийнятний рівень залежить від суспільного вибору та економічної ситуації в країні.

Література

1. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс. – М. : Прогресс, 1978. – 548 с.

2. Корнаи Я. Путь к свободной экономике / Я. Корнаи. – М. : Экономика, 1990. – 384 с.
3. Рикардо Д. Начало политической экономии и налогового обложения : соч. : Т. 1 / Д. Рикардо ; [пер. с англ.]. – М. : Госполитиздат, 1955. – С. 50–120.
4. Селигмен Б. Основные течения современной экономической мысли / Б. Селигмен. – М. : Прогресс, 1968. – 425 с.
5. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов : кн. 5 / А. Смит. – М. : Соцэкгиз, 1962. – 684 с.
6. Суторміна В.М. Держава, податки, бізнес: із світового досвіду фіскального регулювання ринкової економіки / В.М. Суторміна, В.М. Андрущенко, В.Л. Федосов. – К. : Либідь, 1992. – 328 с.

5.5. КОНЦЕПЦІЯ КАТЕГОРІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕС-ПОРТФЕЛЕМ ПІДПРИЄМСТВА

БЕСПАЛЮК Х. М.

В сучасному підприємницькому середовищі виникає багато нових тенденцій, які існують поруч з відомими технологіями ведення бізнесу. Ще з 1931р. все більше розвивається поняття бренд-менеджменту – це застосування маркетингових технологій до певного товару чи товарної лінії, для підвищення значимості їх у свідомості потенційних споживачів, і тим самим збільшення цінності створюваного бренду на ринку. З середини 1990-х рр. з'являється термін управління життєвим циклом продукту (PLM), що згодом трансформується в менеджмент продукту. Останній трактується як управління сукупністю процесів на підприємстві, що здійснюють розроблення продукту та маркетинг продукту на всіх етапах життєвого циклу. Категорійний менеджмент – відносно молода концепція маркетингу. Вона виникла у 80-х роках та набрала окресленої форми у середині 90-х. Його поява пов'язана з компанією «Procter&Gamble», яка вперше згрупувала товари за принципом зручності для споживача, а не виробника. Категорійний менеджмент передбачає, що, по-перше, категорія стає одиницею аналізу, а, по-друге, всі поняття розглядаються через призму сприйняття покупців. Це означає, що кожна категорія розглядається як окремий бізнес, для якого будуються окремі стратегія і тактика дій, що спрямовані на максимальне задоволення потреб клієнтів.

Успішний бізнес в наші дні вимагає справжньої орієнтації на споживача „один на один” (one-to-one), а не з механічно фрагментованими ринками [1., с. 259]. Асортиментна політика повинна бути, насамперед, зорієнтованою на потреби споживачів, в той же час спостерігаються явища управління асортиментом з позиції зручності для виробника чи торгівельного підприємства.